

KAYIP SESLERİN İZİNDE

Emre Aracı

Newstead Abbey'de Lord Byron'a kulak verirken

Yazarımız Emre Aracı; her satırında zaman yolculuğuna çıkaran, büyük keyifle okunan makalelerinin bir yenisinde, Lord Byron'un Cenevre Gölü kıyısındaki Villa Diodati'de yaşarken kaleme aldığı *Manfred* şiirinin, *Manfred* Senfoni'si olarak nasıl hayat bulduğunu anlatıyor. Okumaya başlamadan önce, en sevdiğiniz orkestradan *Manfred* Senfonisi'nin size eşlik etmesine izin verebilirsiniz.

Tarih kitaplarından, biyografilerden zaman içerisinde edindiğimiz bilgileri veya bir şiirden, klasik bir romanda okuduğumuz edebi bir pasajdan ya da dinlediğimiz bir senfoniden duyduğumuz o derin hisleri, dünyanın günlük akışından kendimizi soyutlayarak, çok farklı bir boyutta şuurumuzda yeniden canlandırmak istiyor ve bu süreçte benliğimizi de bütün dünyevi endişelerden bir süreliğine arındırabilmeyi arzuluyorsak tarihi mekânları bilinçle gezmenin bu ruh tazeleme sürecinde ne derece önemli olduğuna hep inanmışım. Bu duygularla çıktığım İngiltere'nin Midlands bölgesindeki seyahatime geçen yazımda konu aldığım Derbyshire'daki Chatsworth malikânesinin ardından geçtiğim Nottinghamshire'da devam ediyorum. İngiliz romantik dönem şairi Lord Byron'ın (1788-1824) evi Newstead Abbey'deyim. Adından da anlaşıldığı üzere eski bir manastırdan bozma bir malikâne olan Newstead tam da Byron'ın o gotik ve romantik hayatına yakışır bir abide gibi şiirsel büyüsunü aynen yaşamaya devam eden sihirli bir yer. "Kalbimde vardı Byron'u bedbaht eden melâl / Gezdim o yaşta dağları, hulyâm içinde lâl" mısralarıyla Yahya Kemal'in de *Açık Deniz* şiirinde haklı olarak atıfta bulunduğu geçmiş çağların romantizmine ve şiirselliğine özlem duyan ve kendi çağında bulamadığı o değerlere yarattığı eserlerinde

Lord Byron, (Thomas Phillips, 1813, Wikipedia)

ulaşmaya gayret eden, bu süreçte de çağının ve geleceğin pek çok sanatçısını da peşinden sürüklemeyi başaran Byron sanki bu peri masalı güzelliğindeki evin taş duvarları arkasında bizleri kabul etmeyi hâlâ bekliyor gibi insana geliyor.

Newstead'deki St Mary Manastırı 1170 yılı civarında Kral II. Henry tarafından kurulmuş, Kral VIII. Henry 16. yüzyılda İngiltere'yi Roma Katolik Kilisesi'nden ayırınca diğer manastırlar gibi kapatılarak satılmış, dini yapı ve arazisi 1540'da Byron

ailesinin mülkü haline gelmişti. Kısmen yıkılsa da göle hakim gotik ana cephesi, eve bitişik romantik bir dekor havasında, ayakta kalmayı başaran manastır zaman içerisinde Byron ailesi tarafından görkemli bir malikâneye dönüştürülürken mimari dokusu ise bitişğinde yükselen meskenin sivri kuleli hatlarında yeniden hayat bulacak ve gün gelip atalarından kendisine miras olarak kalacak olan bu yapıda kahraman şairin duygu yüklü şiirleri şekil bulacak, bu ortam onu daha sıcak iklimlere doğru macera dolu hayallerinin peşinde koşmaya itecekti. "Ancak sözcükler nesnelendir ve bir düşüncenin üstüne / Kırığı gibi düşen ufak bir mürekkep damlası / Düşündürtür binlerce milyonlarca kişiyi belki de / Garip şey insanın konuşma yerine kullandığı / Harflerin ulaşması çağlar ötesine" diye yazmıştı Byron epik şiiri *Don Juan*'ının üçüncü kantosunda (Lord Byron (çeviren: Halil Köksel), *Don Juan*, YKY, 2002, s. 169). İşte çağlar ötesine ulaşan o harflerdi beni o öğleden sonra buraya getiren ve belki de bu yazıyla birlikte daha nice kuşakları Newstead Abbey'e ileride getirecek olan.

O gün otobüsten Mansfield Road'da

indikten sonra, barındırdığı yemyeşil bir ormana açılan Newstead'in 1862'de inşa edilmiş o süslü taş kapı sütunlarının arasından içeri girip 20 dakika kuş sesleri eşliğinde kıvrıla kıvrıla giden o yolda göle ve malikâneye doğru yavaş yavaş yürümenin verdiği dingin hisler, bu Romantik şairin fırtınalı dünyasına adım atarken aradaki iki asırlık çağ değişiminin farkını dahi insana hissettirmiyordu. Büyük amcası 5. Baron Byron'ın 1798'deki ölümünün ardından o zaman daha henüz 10 yaşında olan George Gordon Byron'a miras kalan Newstead Abbey beraberinde İngiltere'nin yaşı en küçük baronlarından birini de yaratmıştı. Gerçi Newstead o zamanlar pek bakımsız bir haldeydi; kıymetli tablo ve mobilyaları burada içine kapanık inziva hayatı yaşamış olan büyük amcanın devrinde çoktan satılıp gitmişti. Dolayısıyla bir süre malikâne kiraya verilmiş ve o devre Byron Southwell'deki Burgage Manor'da annesiyle birlikte oturmuştu. 20 yıl önce ben de Burgage Manor'da bir haftasonu misafir olarak kalmış ve hatta 1810'da İstanbul'a geldiğinde Sultan II. Mahmud'un huzuruna çıkan Lord

Newstead Abbey, (Thomas Allom)

Nottingham Şehir Belediyesi'nin mülkü olan Newstead Abbey, (Fotoğraf: Emre Aracı)

Byron'ın bir dönem oturduğu bu tarihi evin salonunda o ziyareti canlandıran açıklamalı bir konser takdim etmişim. Newstead Abbey'nin gotik cephesinin önüne gelip de kuğuların yüzdüğü o göldeki aksine bakarken ister istemez o konser şuurunda canlanıvermişti, çünkü o zaman da bu manastırdan bozma şatoya gelmiş, ama içini maalesef gezememişim. Ancak bu defa Byron'ın evini Harold'un, Manfred'in ya da Don Juan'ın rehberliğinde geziyormuş gibi hissetmek, o odalarda, o ahşap panelli büyük salonlarda onun adımlarının yankısını duymaya gayret etmek çok farklı bir deneyim oldu diyebilirim. "Ey güzel okur! Bir kez burnunu uzattığım bu sayfaların içinden bir daha çıkamayacağına ant içerim! Don Juan, Byron'ın kendisinden başka biri değildir. Bir kurgu-öykü değil "hayatım roman" türünden yaşanmış gerçeklerdir" diye yazar o epik şiiri Türkçe'ye çeviren Halil Köksel önsözünde. Çok da haklıdır; zira o yaşanmış gerçekler Byron'ın bir daha geri dönmek üzere terk etmek zorunda kalacağı ve İtalya'da sürgündeyken 1818'de satılan Newstead Abbey'nin çatısı altında kurduğu hayallerden, çıktığı o hakiki yolculuklarda yaşadıklarının ürününden başka bir şey değildir esasında.

Lord Byron'ın 1812-1818 yılları arasında yayımladığı *Childe Harold* şiiri ana tema olarak amaçsız bir dünya karşısında hayal kırıklığına uğramış bir kişinin daha önce hiç adım atmadığı, kendisine yabancı topraklarda, yalnız bir hac yolculuğuna çıkarak yaşamını farklı bir boyutta yeniden keşfetme kararlılığını işler. Esasında bu durum Napolyon devri savaşları sonrasında belirli bir jenerasyonun duyduğu o melânkoli ve hayal kırıklığının da bir tür ifadesidir ve "Byronic hero" olarak etiketlendirilecek olan çağının klişelerine meydan okuyan, dirayetli ve kahraman, ama bir o kadar da izole ve yalnız ruhun da doğuşu olarak kabul edilir. Bu ruhlar her çağda yaşar elbette, ama Byron şiirinin diliyle o hislerini benzer ruhlara tattırmakta, onları da benzer yolculuklara çıkartmakta önemli bir rol oynamıştır hiç şüphesiz. Eser aynı zamanda romantik idealler ile dünyanın gerçekleri arasındaki farkı o zamanın edebiyatında görülmemiş bir samimiyetle dile getirir. Nitekim "Niyetim, solo viyolanın kendi karakterini korurken az çok aktif bir katılımcı olarak yer alacağı bir dizi orkestra eskizleri yazmaktı. Abruzzi'deki gezilerimden oluşan şiirsel anılar arasına yerleştirerek viyolayı Byron'ın *Childe Harold*'unda olduğu gibi bir tür melânkolik hayalperest yapmak

Turner'ın "Childe Harold's Pilgrimage" tablosu, (1832, Tate Britain, Wikipedia)

Lord Byron, "Don Juan", 1826 baskısı, (British Library, Londra)

Berlioz Roma'da, 1832, (Emile Signol, Villa Medici, Wikipedia)

istedim” diye yazacaktı Hector Berlioz geçen yazlardan birinde keyifle okuduğum günlüğünün satırlarına (David Cairns (editör), *The Memoirs of Hector Berlioz*, Everyman's Library, Londra, 2002, s. 216). Berlioz 1831 yazında Roma'nın sıcağından kaçmak için sıklıkla San Pietro Bazilikası'na gittiğini ve orada kendi kendine Byron'ın eserlerini okuduğunu da not etmişti günlüğünün sayfalarına. 1832'de İngiliz ressam JMW Turner da *Childe Harold*'dan esinlendiği İtalya tablosunu Royal Academy'de sergileyecekti.

Berlioz *Harold en Italie*'yi 1834'te Paganini için besteledi ve her ne kadar ünlü müzikolog Sir Donald Francis Tovey, Berlioz'un senfonik yapıtıyla Byron'ın şiiri arasında herhangi bir tematik bağ tespit edememiş idiyse de Fransız bestecinin Byron ve kahramanı Harold ile kendisini özdeşleştirmiş olduğu şüphesizdi. Prömiyerinden 54 yıl sonra Berlioz *Harold en Italie*'yi Moskova ve St Petersburg'da idare etmiş ve konseri dinleyen Rus müzik kritiği Vladimir Stasov bu defa Byron'ın *Manfred* şiirinin benzer türde bir senfonik esere

dönüştürmesi için bir metin kaleme alarak bunu Mily Balakirev'e yollamış, Balakirev ise metni Berlioz'a iletmış, ancak yaşı ilerlemiş ve bir hayli rahatsız olan Berlioz projeyi geri çevirince 1882'de Stasov'un metni bu defa Çaykovski'ye gelmişti. İlk başta Balakirev'in teklifini Çaykovski de geri çevirdiyse, proje üç sene sonrasında *Manfred* Senfonisi'ne dönüşecekti. Gerçi Robert Schumann da 1848'de *Manfred* üzerine bir orkestra eseri bestelemişti ve Çaykovski'nin ilk başta projeye sıcak bakmamasındaki etken de zaten bu olmuştu. Ancak Çaykovski'nin fikir değiştirmesi uzun sürmedi. Besteci 1884 yılının Kasım ayında İsviçre'nin Davos kasabasına gelmişti. Keman konçertosuna ilham veren, derin bir bağla sevdiği eski öğrencisi ve arkadaşısı kemancı İosif Kotek burada bir sanatoryumda verem tedavisi görüyordu ki bu ziyaretin ardından sadece birkaç ay içinde 29 yaşında yaşama veda edecekti. Çaykovski beraberinde Byron'ın *Manfred*'ini de getirmişti. Ne de olsa romantik şairin de yolu bu “metafizik dram”ın kahramanının yaşadığı İsviçre alplerinden geçmişti. Newstead Abbey'i bir daha geri dönmek üzere terk eden Byron

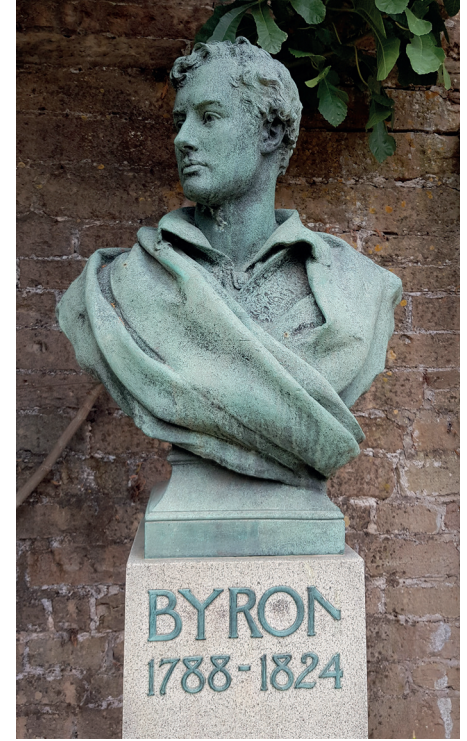

Çaykovski ve İosif Kotek, (1877, Wikipedia)

1816'da Cenevre Gölü kıyısındaki Villa Diodati'yi kiralamış, Bernese Alpleri'ni yürümüş ve bu duygular *Manfred*'in satırlarında hayat bulmuştu. Davos'un manzarası ve Balakirev'e buradan yazdığı bir mektubunda o ara okuduğunu belirttiği Byron'ın şiiri, Çaykovski'nin yaratıcı kalemını etkilemekte gecikmeyecekti. 1885 yılının Mayıs ve Eylül ayları arasında bestelenen *Manfred* Senfonisi'nin prömiyeri 3 Mart 1886'da Moskova'da gerçekleşti. Çaykovski senfonisini Balakirev'e ithaf etmişti.

Balakirev Çaykovski'ye senfoninin ana hatlarını yazdığı 10 Kasım 1882 tarihli mektubunda birinci bölüm için “Manfred Alp dağlarında dolaşiyor. Hayatı paramparça, ama o hayatın cevap bulamadığı sorularına takıntılı. Hayatta onun için artık hatıralardan başka hiçbir şey kalmamıştır” diye yazmıştı. Newstead Abbey'nin göle vuran o gotik silüetinde sanki o kelimeler daha da bir açıklık kazanıyor gibi geliyor insana. Çaykovski *Manfred*'i bestelediğinde Lord Byron'ın Yunan isyanına katılmak üzere gittiği Missolonghi'de 19 Nisan 1824'te ateşli bir hastalıktan vefat edişinin üzerinden tam tamına 61 yıl geçmişti. Byron henüz 36 yaşında idi. Ölüm haberi İngiltere'ye ulaştığında o ara Londra'da bulunan Rossini solo tenor, koro ve orkestra için *Il pianto della muse nella morte di Lord Byron* başlığını taşıyan bir ağıt besteledi. El yazması notası British Library'de (MS 30246) bulunan ilham perilerinin Byron için ağladığı bu eserinde Rossini her nedense Fatih Sultan Mehmed'i konu aldığı *Maometto II* operasından tematik materyal de kullanmıştı.

1931'den bu yana Nottingham Şehir Belediyesi'nin mülkü olan Newstead Abbey'i ziyaretimin dönüşünde o tek platformlu şirin Newstead Tren İstasyonu'na açılan malikânenin diğer bahçe kapısına doğru yarım saat yürürken o gün bahçedeki büstüne uzun uzun baktığım Lord Byron'a iyice kulak vermeye gayret etmişim, ama Berlioz,

Newstead Abbey'nin bahçesinde Lord Byron'ın büstü, (Fotoğraf: Emre Aracı)

Schumann, Çaykovski ve Rossini'nin seslerini de duymuştum. Rossini'nin ilham perileri ağlıyordu belki, ama makalemi tamamladığım 27 Eylül 2022 Salı günü Saatli Maarif Takvimi'nin en altında bir anda karşıma çıkan Byron'ın “İşi çok olanın gözyaşı için vakti yoktur” sözünü okuyunca bunu elbette ki bir tesadüf olarak kabul edemezdim. Westminster Hall'a yürüdüğüm o hüzünlü gün de hissettiğim gibi Newstead Abbey'deki o unutulmaz günün ilham perileriydi elbette hayatın bu hiç beklenmedik küçük mucizelerini bizler için hazırlayan...

Emre Aracı'nın Andante'deki geçmiş yazılarının tamamına www.emrearaci.weebly.com adresinden ulaşabilirsiniz.